

Kompas voor gemeenschapsontwikkeling

Uitkomst van het symposium krachtige dorpen/Local Empowerment op 31 mei 2022

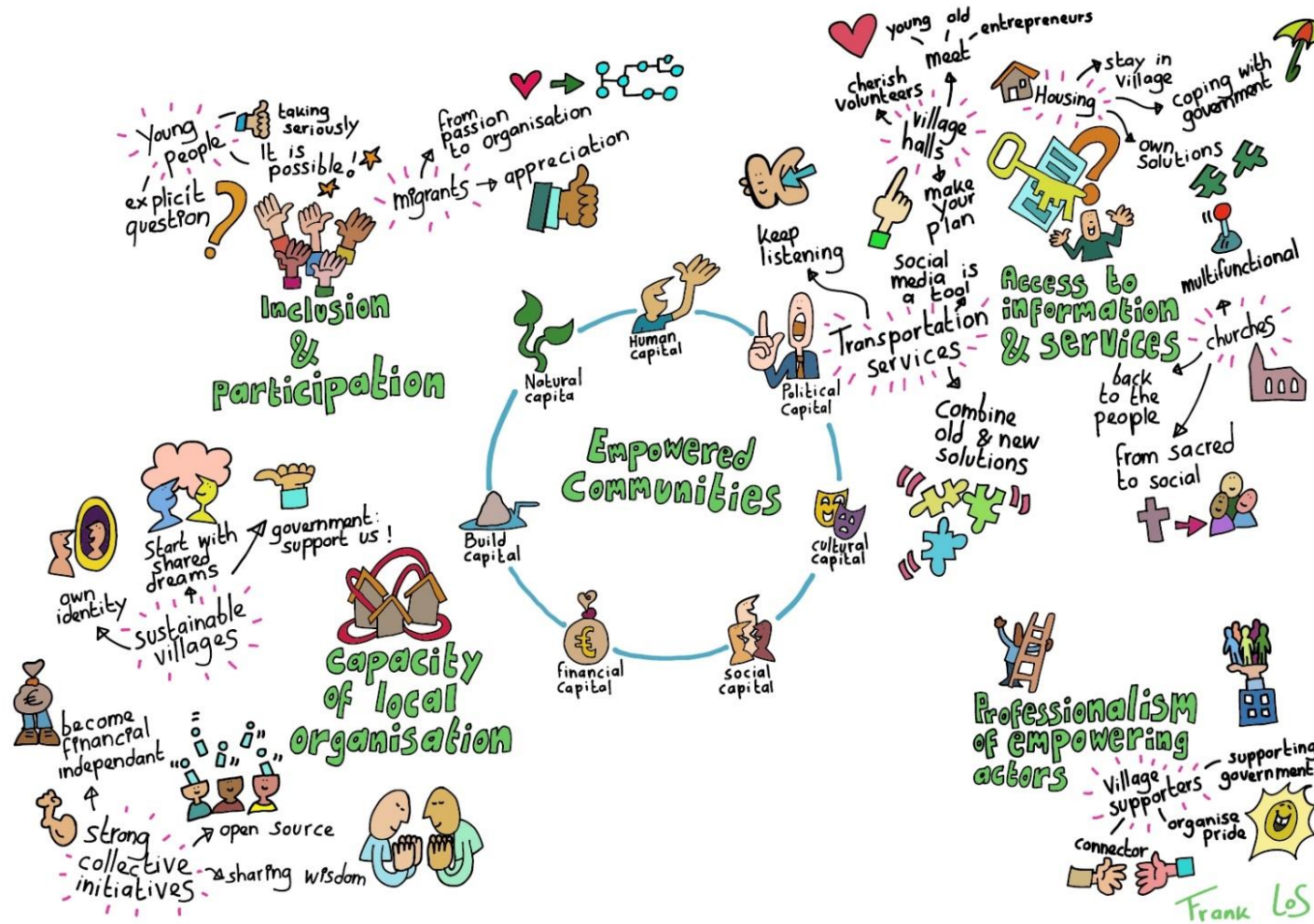
Samenwerkingsverband Burgerkracht Europa
Uitgave november 2022

www.deutschland-nederland.eu

0 Infographic

De uitkomsten van het symposium Krachtige Dorpen/Local Empowerment zijn samengevat in deze Infographic.

Geen van de grote uitdagingen van onze tijd kan worden opgelost zonder de actieve deelname van burgers!

(Herman Tjeenk Willink)

Inhoud

0 Infographic	2
1. Samenvatting	3
2. Context van het symposium	4
3. Het Rural Pact	5
4. Local empowerment: ondersteunen van krachtige gemeenschappen	5
5. Praktijkvoorbeelden van gemeenschapsontwikkeling	6
6. Aanvullende voorwaarden voor gemeenschapsontwikkeling in relatie tot het Rural Pact	7
Bijlage 1. Resultaten van het symposium Local Empowerment 31 mei	8
Colofon	11

1. Samenvatting

Het Samenwerkingsverband Burgerkracht Europa (SBE) organiseerde op 31 mei 2022 een Nederlands - Duits symposium over het samenspel tussen bewonersinitiatieven, lokale overheden en maatschappelijke partners om het dorp leefbaar te houden. De vraag “hoe houden we onze voorzieningen in stand om ons dorp leefbaar te houden?” speelt voortdurend in de dorpen zowel in Nederland als in Duitsland. Het symposium ging over oplossingen voor die vraag. En vooral over de vraag hoe bewoners (initiatieven) daarbij een gelijkwaardige partner kunnen zijn. Bewoners die mede verantwoordelijkheid nemen voor hun leefomgeving, dat bedoelen we met local empowerment of gemeenschapsontwikkeling. In 9 workshops verzamelden we tips voor succesvolle lokale samenwerking, die we samenbrengen in dit Kompas.

Met dit Kompas leveren wij tevens een bijdrage aan het ‘Rural Pact’, een lange termijn aanpak van de Europese Commissie om plattelandsgebieden sterker, verbonden, veerkrachtig en welvarend te maken. Daarvoor werd tijdens het symposium een eerste concept van dit kompas (digitaal) aangeboden aan Tom Jones, president van de European Rural Community Alliance (ERCA).

Dit is een eerste versie van het SBE-Kompas voor Krachtige Dorpen/Local Empowerment. In de toekomst wil het SBE verdere bouwstenen toevoegen aan dit Kompas, zo mogelijk in samenwerking met andere organisaties zoals ERCA.

2. Context van het symposium

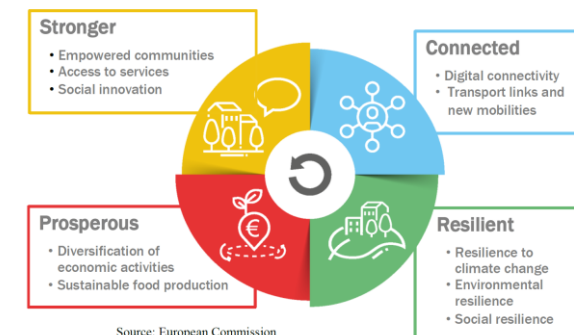
In de hele Europese Unie is de bevolking op het platteland gemiddeld ouder dan in stedelijke gebieden. Het aantal inwoners op het platteland zal de komende tien jaar langzaam afnemen. Gecombineerd met slechte verbindingen, een onderontwikkelde infrastructuur, een gebrek aan werkgelegenheidskansen en beperkte toegang tot diensten, maken deze trends de plattelandsgebieden minder aantrekkelijk om in te wonen en te werken. Tegelijkertijd spelen plattelandsgebieden een beslissende rol in de groene, digitale en sociale transitie van Europa. Dat biedt kansen voor duurzame ontwikkeling van het landelijk gebied. Met de publicatie van de Long-term Vision for the Rural Areas (LTVRA = Langetermijnvisie Platteland) op 30 juni 2021 zette de Europese Commissie een belangrijke stap in de verbreding van het plattelandsbeleid. Het behoud van een vitaal platteland is daarin aangemerkt als een van de prioriteiten van het gemeenschappelijk landbouwbeleid voor 2021-2027. Het model gaat uit van plaatsgebonden ontwikkelingen, waarbij de inzet van bewoners als belangrijkste drijfveer wordt gezien en het realiseren van de eigen lokale identiteit als leidraad voor handelen. De langetermijnvisie gaat vergezeld van een Rural Action Plan (Actieplan Platteland). Het opstellen van een Rural Pact (Plattelandspact), gericht op verbetering van de leefbaarheid en economische groei in het landelijk gebied, maakt deel uit van dat Rural Action Plan.

Het Rural Action Plan richt zich op vier actiegebieden;

- A. Sterker: nadruk op krachtige plattelandsgemeenschappen, betere toegang tot diensten en sociale innovatie. Plattelandsgebieden moeten de thuisbasis zijn van mondige en levendige lokale gemeenschappen;
- B. Verbonden: betere connectiviteit, zowel op het gebied van vervoer als digitale toegang;
- C. Veerkrachtig: behoud van natuurlijke hulpbronnen en vergroening van landbouwactiviteiten om klimaatverandering tegen te gaan en tegelijkertijd sociale veerkracht te waarborgen door toegang te bieden tot opleidingen en diverse kwaliteitsbanen;
- D. Welvarend: diversificatie van economische activiteiten en verbetering van de toegevoegde waarde van landbouw, agrofood activiteiten en agrotourisme.

Op 31 mei 2022 hield het Samenwerkingsverband Burgerkracht Europa (SBE), met steun van de Euregio Rijn-Maas Noord, een Nederlands-Duits symposium over Krachtige Dorpen/Local Empowerment. De focus van dat SBE-symposium en dit Kompas lag vooral op actiegebied A van het Rural Action Plan: het versterken (empowerment) van plattelandsgemeenschappen, betere toegang tot diensten en sociale innovatie. Tijdens het symposium bespraken bewoners, overheid en maatschappelijke en economische partners wat er nodig is voor gemeenschapsontwikkeling en het in stand houden van lokale voorzieningen. De opgehaalde voorstellen brengen we samen in dit Kompas, waarmee het SBE tevens een bijdrage wil leveren aan de beleidsontwikkeling in de Europese Gemeenschap, met name voor het Rural Action Plan en het Rural Pact.

Graph 1: Main drivers shaping the future of rural areas for 2040 and the four complementary areas for action

3. Het Rural Pact

Het Rural Pact wil een gemeenschappelijk kader bieden voor de betrokkenheid en samenwerking van een breed scala aan actoren op Europees, nationaal, regionaal en lokaal niveau. Het wil bijdragen tot meer synergie, complementariteit en coherentie tussen het EU-beleid en de nationale en regionale beleidsmaatregelen en interventies om de doelstellingen van de langetermijnvisie op het platteland (LTVRA) te verwezenlijken en tegemoet te komen aan de gemeenschappelijke ambities van plattelandsgemeenschappen. Het delen van ervaringen en best practices bij de ontwikkeling van strategieën en concrete maatregelen, moet er aan bijdragen dat alle plattelandsgebieden tegen 2040 sterker, verbonden, veerkrachtig en welvarend zijn.

Veel factoren zijn belangrijk in het proces van het Rural Pact, maar wat zeker nodig is, is om bij de beleidsontwikkeling verbinding te maken met de directe leefwereld van mensen: de lokale gemeenschappen. Daarvoor willen we in dit Kompas antwoord geven op vragen als:

- Hoe kunnen we tot een succesvol lokaal samenspel komen tussen bewoners, overheden en lokale organisaties/bedrijven bij het vormgeven van mondige en levendige lokale gemeenschappen?
- Hoe kunnen bewoners “empowered” worden om een volwaardige partner te worden in dit lokale samenspel.

Schotland lanceerde in 2015 de **Community Empowerment Act** om gemeenschappen te helpen meer voor zichzelf te doen en meer inspraak te krijgen in beslissingen die hen aangaan. Het is een wet die mensen daarbij helpt. Ze helpen ook door gemeenschapsgroepen geld te geven om ze sterker te maken, en door openbare instanties te vragen ervoor te zorgen dat ze luisteren naar wat gemeenschappen willen.

4. Local empowerment: ondersteunen van krachtige gemeenschappen

“Empowerment” betekent dat mensen invloed hebben op en zeggenschap over hun eigen leven en dat mensen de ondersteuning krijgen die ze daarbij nodig hebben. Je kunt iemand anders niet empoweren. Het gaat om manieren van werken om mensen te ondersteunen zodat ze zelf de regie en verantwoordelijkheid over hun eigen leven kunnen nemen. Gemeenschapsontwikkeling (community empowerment) verwijst naar het proces om gemeenschappen in staat te stellen de controle over hun leven te vergroten. Het impliceert gemeenschapskracht en acties die expliciet gericht zijn op sociale en politieke verandering. Mensen moeten inspraak kunnen hebben in beslissingen die hen aangaan. Het betrekken van mensen en gemeenschappen bij het nemen van beslissingen helpt bij het opbouwen van gemeenschapskracht en helpt ook de publieke sector om lokale behoeften en prioriteiten te identificeren en budgetten effectiever te richten. Gemeenschapsontwikkeling is gebaseerd op de gedachte dat gemeenschapsleden experts zijn in hun leven en hun gemeenschap en waardeert daarmee gemeenschapskennis en wijsheid. Gemeenschapsontwikkeling wordt niet van buiten de gemeenschap bepaald, maar groeit/ontspringt vanuit de betrokken gemeenschap. Gemeenschapsontwikkeling of Community empowerment heeft vier elementen in zich: **1) inclusie en participatie, 2) toegang tot informatie, 3) capaciteit van lokale organisaties en 4) professionaliteit van ondersteunende actoren**. De Infographic op pagina 1 brengt die elementen samen in één overzicht.

Een belangrijk instrument om aan gemeenschapsontwikkeling te werken is het Dorpsplan of Village Pact. De Local Government Act 2003 in Scotland introduceerde de Village Pact Community Planning als een proces dat overheidsinstanties helpt om samen te werken met de gemeenschap om betere diensten te leveren die echt een verschil maken in het leven van mensen. In Nederland is de afgelopen 20 jaar ruime ervaring opgedaan met Dorpsplannen (**Village Pact**). In die 20 jaar hebben we een ontwikkeling gezien waarin de nadruk op de rol van de overheid verschoof naar een steeds sterkere rol voor de gemeenschap om zelf - in samenwerking met de overheid en partners - de kwaliteit van leven, de Brede Welvaart, vorm te geven.

5. Praktijkvoorbeelden van gemeenschapsontwikkeling

Zoals eerder genoemd vraagt gemeenschapsontwikkeling om vier elementen: inclusie en participatie, toegang tot informatie, capaciteit van lokale organisaties en professionaliteit van ondersteunende actoren. Op het SBE-symposium van 31 mei 2022 hebben we deze elementen verkend. In haar openingswoord pleitte mw. Wilma Delissen, burgemeester van Peel en Maas voor grensoverschrijdend leren. In haar keynote speech ging professor Bettina Bock in op plattelandsontwikkeling in grensregio's. "Het platteland van Europa heeft veel gelijksoortige uitdagingen (zoals afname van de bevolking, vergrijzing, armoede...) maar ook een toenemende vraag naar nieuwe diensten. Met name grensregio's kunnen bijdragen aan het zoeken naar - en uitwisselen van oplossingen. Door krachten te bundelen van stad en platteland, burger en overheid en tussen landen".

Heinz Frey, algemeen directeur van DORV-Zentrum GmbH, vervolgde in zijn toespraak met voorbeelden uit het Europese project Nah-Da. In dit Erasmus+ project worden voorbeelden uit meerdere landen met elkaar gedeeld, hoe door een slimme bundeling van diensten het aanbod van voorzieningen in dorpen op peil kan worden gehouden.

Na de drie key-note speeches werden in 9 workshops voorbeelden besproken van hoe bewonersinitiatieven actie ondernemen bij het onderhouden van voorzieningen, in samenwerking met de lokale overheid en lokale partners. Voor onderwerpen als het verbouwen van het Dorpshuis, het betrekken van Jongeren of het bouwen van een duurzaam dorp, vertelden lokale initiatiefnemers uit Nederland en Duitsland hoe zij tot resultaat komen door samen te werken in de dorpsgemeenschap. In de bijlage staan de 9 voorbeelden beschreven.

Naast de concrete ervaringen op het symposium biedt de literatuur veel voorbeelden van tools voor community empowerment. We geven enkele voorbeelden, zonder volledig te zijn:

- **ABCD:** Het uitgangspunt van Asset Based Community Development is dat gemeenschappen zelf het ontwikkelingsproces kunnen aansturen door bestaande, maar vaak niet-erkende activa te identificeren en te mobiliseren. In de methode zijn de middelen (assets) het uitgangspunt voor gemeenschapsontwikkeling.
- De **Village Appraisal methode**. Deze "Dorpswaardering-methode" is ontwikkeld voor plattelandsgemeenschappen in het Verenigd Koninkrijk. Via een vragenlijst wordt bewoners gevraagd om aan te geven hoe zij de situatie in het dorp waarderen.
- **Community Led Local Development (CLLD)** De vanuit de Gemeenschap Geleide Lokale Ontwikkeling (CLLD) methode wordt vooral gebruikt in de LEADER-gebieden. LEADER is, een Europees financierings-programma. Nederland kent 20 LEADER gebieden. CLLD-projecten worden beheerd door Lokale Actiegroepen (LAG's).
- **Smart Villages** Smart Villages (een EU-programma) zijn gemeenschappen in plattelandsgebieden die innovatieve oplossingen gebruiken om hun veerkracht te vergroten, voortbouwend op lokale sterke punten en kansen. Ze vertrouwen daarbij op een participatieve aanpak.
- **Zelfsturing gemeente Peel en Maas**. De visie van Peel en Maas is dat de bewoners van dorpen en buurten goed in staat zijn om verantwoordelijkheid te nemen voor de ontwikkeling van hun eigen gemeenschap. Bewoners bepalen de dorpsagenda en maken een scherp onderscheid tussen wat ze zelf kunnen aanpakken en voor welke onderdelen ze hulp en ondersteuning nodig hebben van de gemeente of maatschappelijke organisaties.
- **Het Dorpsplan** Een specifiek instrument om aan gemeenschapsontwikkeling werken is het Dorpsplan of Village Pact. Een dorpsplan is een plan over de toekomst van het dorp, geschreven door de bewoners zelf. In een goed dorpsplan staat waar het dorp naar toe wil en waarom. Een Dorpsplan wordt een Village Pact (Dorpspact), als het wordt vertaald in concrete afspraken over de uitvoering, met een taakverdeling: wat doet de overheid, wat doen andere partners, wat doet de gemeenschap zelf en waar doen we het samen. In Nederland zijn er verschillende handleidingen voor het maken van een dorpsplan.

Op 15 juni 2022 presenteerde Ben van Essen namens SBE en de European rural Community Alliance (ERCA) de resultaten van het symposium Krachtige Dorpen/Local Empowerment op de Rural Pact Conference in Brussel. Het Compass for Local Empowerment vormde ook de basis voor een workshop op het Europees Plattelandsparlement op 13 september in Kielce, Polen.

- **Community Capitals:** In het Community Capitals Framework vormen zeven “capitals” (natural, build, financial, social, human, political en cultural) de basis van een gemeenschap. Uitgangspunt is dat elke gemeenschap deze heeft, maar dat de kracht zit in het goed benutten van deze 'capitals'. Ze staan niet los van elkaar, maar zijn met elkaar verbonden. Als een gemeenschap bijvoorbeeld investeert in goede ontmoetingsruimten zoals een Dorpshuis (build capital), kan dit van invloed zijn op elkaar ontmoeten (sociaal kapitaal). Het is een holistische kijk op wat een gemeenschap is, en de zeven ‘capitals’ zijn (integraal) met elkaar verbonden. In elk van de thema's in de infographic op pagina 2 herken je verschillende 'capitals' die belangrijk zijn om als dorp leefbaar te blijven.

6. Aanvullende voorwaarden voor gemeenschapsontwikkeling in relatie tot het Rural Pact

De verwijzing naar de Community Empowerment Act Scotland onderstreept hoe belangrijk het is dat burgerparticipatie en bewonersinitiatief liefst ook wettelijk geregeld is, inclusief wet/rechtsgrondslag, budget enz. Dat betekent dat er ondersteuning nodig is en beleidsmaatregelen zoals:

- formele erkenning, respect en (financiële) steun voor de waarde van bottom-up processen (right to challenge);
- alternatieven voor gesegmenteerde en gecompartmenteerde publieke en private financiering (lokale revolverende fondsen);
- stimulansen voor overheden om hun traditionele positie te heroverwegen (politici en ambtenaren opleiden in nieuwe rollen, geïntegreerde ontwikkelingsdiensten);
- prikkels voor lokale integrale aanpak van duurzaamheid (green deal);
- experimenten voor de ontwikkeling van integrale regelgeving (vrije zones);

Om de lokale en regionale samenwerking te versterken moeten we nieuwe allianties bouwen door niet alleen naar de eigen organisatie en sector te kijken, maar ook de verbinding te zoeken met andere organisaties/instellingen. Dat betekent dwarsverbanden organiseren zoals scholen die samenwerken met techbedrijven of boeren met kinderopvang/opvang. Deze dwarsverbanden moeten ook buiten de dorpsgrenzen gaan, omdat lokale gemeenschappen in samenhang met andere gemeenschappen en hun regio moeten worden gezien.

Het initiëren en in stand houden van lokale veranderingsprocessen is in hoge mate afhankelijk van niet-politieke, onafhankelijke lokale leiders. Zij zijn de echte gamechangers. De belangrijke rol van die gamechangers kan sterk worden vergroot door ze samen te brengen in netwerkbijeenkomsten om zo van elkaar te leren. Het Rural Pact zou deze uitwisselingen kunnen ondersteunen in samenwerking met organisaties zoals de European Rural Community Alliance.

Bijlage 1. Resultaten van het symposium Local Empowerment 31 mei

Op het symposium Krachtige Dorpen/Lokale Empowerment op 31 mei verkenden we voor 9 concrete onderwerpen hoe de wisselwerking tussen lokaal bestuur, bewoners en sociale en economische partners in Nederlandse en Duitse dorpen verbeterd kan worden. Dit resulteerde in de volgende inhoud en uitkomsten en TIPS.

Workshop	Inhoud
<p>1. Het dorpshuis houdt het dorp bij elkaar.</p> <p>Sprekers:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pieter van Dijk en Helmut Henst, Beheerders Dorpshuis Zijtaart • Friedhelm Jülich Beheerder Bürgerhalle Mersch (D); 	<p>Ondanks het wegvallen van commerciële en openbare voorzieningen in kleine dorpen, blijft het dorpshuis staan en vernieuwt het voortdurend. In beide grensregio's blijkt de behoefte van bewoners aan een ontmoetingsplek zeer groot te zijn. Dit is zowel het geval in een klein dorp met ongeveer 400 inwoners als Merzenhausen (Jülich) als in Zijtaart (Meierijstad) met 1600 inwoners. In Merzenhausen wordt het dorpshuis gecombineerd met een streekmuseum en in Zijtaart werd de kans gegrepen om een leegstaand klooster om te bouwen tot een dorpshuis met gymzaal en enkele woningen. In beide dorpshuizen is de inzet van vrijwilligers een doorslaggevende succesfactor. Tijdens het gesprek kwam een interessant verschil in gemeentelijk beleid naar voren. In Nederlandse gemeenten worden dorpshuizen gestimuleerd om zo marktgericht mogelijk te opereren. Dit betekent onder meer dat alle verenigingen en activiteitengroepen huur moeten betalen. In Jülich zorgt de gemeente ervoor dat verenigingen gratis gebruik kunnen maken van het dorpshuis. TIPS:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verbind jong en oud in een multifunctioneel buurthuis, dat tegemoet komt aan de wensen van clubs, ondernemers en alle inwoners; • Wacht niet op de overheid, maak je eigen plan. • Koester alle vrijwilligers in je dorp.
<p>2. Samen bouwen aan duurzame dorpen.</p> <p>Spreker:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sybrand Frietema de Vries, Netwerk Duurzame Dorpen Friesland 	<p>Samen duurzame dorpen bouwen was het onderwerp van onze workshop. De belangrijkste discussie ging over het woord 'samen'. Verschillende deelnemers hadden ervaringen met dit onderwerp en deelden verschillende ervaringen. Heel vaak wilde een groep starten met een concreet project en dan ontmoet je vaak burgers die vóór zijn maar ook burgers die sterk tegen zijn. Dus kwamen we tot de conclusie dat om een goede basis te creëren voor het werken aan een duurzaam dorp, je het eerst eens moet zijn over visies, dromen en principes. Dat is de beste basis voor resultaat. En de lokale overheid moet deze initiatieven niet blokkeren en frustraties opwekken maar faciliteren en ondersteunen! TIPS:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Maak eerst afspraken over de visie en uitgangspunten (gedeelde dromen), voordat je aan de slag gaat met concrete acties. • Stimuleer elk dorp om een dorpsplan te ontwikkelen (Village Pact) • De overheid moet burgerinitiatieven faciliteren, niet blokkeren.
<p>3 Dorpsverbinders: ondersteuners van samenwerking in en met het dorp.</p> <p>Sprekers:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hay Mulders, Dorpsondersteuner in Horst America; • Teresa Beverungen, Dorfmanagerin in Merzenich (D) 	<p>Inwoners zijn bereid om zelf oplossingen aan te dragen om de leefbaarheid van hun eigen dorp te vergroten. De gemeente kan deze initiatieven stimuleren door een ambtenaar als contactpersoon aan te stellen (Dorfmanager). Hij/zij kan de initiatiefnemers alle informatie geven die nodig is, wegwijs maken in alle wet- en regelgeving in de gemeente en financiering vinden voor hun initiatief. Het Nederlandse voorbeeld in het dorp America (2000 inwoners) werkt andersom. De gemeente stelt de financiële middelen beschikbaar voor een lokale stichting om een dorpsondersteuner aan te stellen. Hij/zij is in dienst van het dorp en ondersteunt alle lokale werkgroepen, vrijwilligers en initiatieven door ze met elkaar te verbinden en de weg naar succes te wijzen. TIPS:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gemeenten zouden veel meer open moeten staan voor maatschappelijke initiatieven. • Gemeenten moeten speciale ambtenaren (wijkondersteuners) aanstellen zodat bewoners een aanspreekpunt hebben voor hun initiatieven.

	<ul style="list-style-type: none"> • Organiseer trots: succes is de beste motor voor nieuwe initiatieven
<p>4 Jongeren zorgen voor nieuwe energie.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bram Eerkes, coordinator Dorpshuis en jongerenprojecten in Zalk • Kirstin Langer: Gespreksleider in het EU-project 'Generation Europe' en begeleider jongeren in Una (D) 	<p>Het is belangrijk om jongeren meer te betrekken bij besluitvormingsprocessen en ontwikkelingen voor de toekomst. Jongeren zitten als heterogene groep vol ideeën, maar hebben een individuele benadering en extra vertrouwen in zichzelf nodig om mee te kunnen doen. Twee projecten laten zien hoe dorpen jongeren kunnen betrekken. Het project 'Generation Europe' richt zich op hoe jongeren in staat kunnen worden gesteld hun mening te uiten en manieren te leren om verandering vorm te geven? Jongeren vragen we over het algemeen niet vanwege hun sociaaleconomische positie. In Zalk bewijst het aantal aanmeldingen voor collectieve woonprojecten dat jongeren zich thuis voelen in dit kleine dorp. In de afgelopen covid-periode waren jongeren sterk aanwezig bij het organiseren van activiteiten en zorg voor ouderen. TIPS:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stel jongeren een duidelijke vraag. Als je de juiste vraag stelt, doen jongeren mee. • Neem jongeren serieus. Geef ze moed: het kan. • Meng jongeren, volwassenen en ouderen.
<p>5 We verwelkomen nieuwkomers.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Robin Peters: coordinator opvang Oekraïners in Grashoek • Iris Haarland; deskundige voor gezondheid en communicatie, HEALTH-COACHING.com (D/NL) 	<p>Het Ruhrgebied, de "Ruhrpott", is van oudsher een smeltkroes van verschillende culturen. De huidige golf van mensen die Oekraïne ontvluchten, is niets nieuws voor het Ruhrgebied. Aan het einde van de 19e eeuw kwamen al zogenaamde "oosterse joden" naar het Ruhrgebied, op de vlucht voor het staatsbeleid dat vijandig stond tegenover overleven. Andere golven van vluchtelingen en migranten volgden, zoals "quotumvluchtelingen" uit de voormalige Sovjet-Unie, vluchtelingen uit Syrië, Turkije en vele anderen ... Waar deze migranten en vluchtelingen ook vandaan komen: het is kenmerkend voor velen dat ze zelf nieuwkomers zijn via taal en hun culturele en religieuze leefwijze. Ze richten eigen clubs en organisaties op en leveren een belangrijke bijdrage aan het maatschappelijk middenveld. De vereniging "haKochaw" in Unna is een schakel tussen een grote verscheidenheid aan naties en culturen en is momenteel het centrale contact- en ondersteuningscentrum voor vluchtelingen uit Oekraïne. Vertrouwen schept structuur! Onthoud altijd: Nieuwkomers hebben dringend behoefte aan een gevoel van veiligheid en vertrouwen. Meestal hebben ze te maken met een verlies dat we ons niet kunnen voorstellen! TIPS:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Creëer een vertrouwenssfeer voor iedereen: voor nieuwkomers, het betrokken ondersteuningssysteem en de buurten eromheen. • Stel zo snel mogelijk een projectplan op met stappenplannen voor de korte, middellange en lange termijn. De middellange termijn doelen zijn degenen die meestal een strijd zijn. Daarvoor is het verstandig contact te zoeken met andere succesvolle projecten in uw land en in Europa om van te leren. • Betrek zo snel mogelijk de lokale stakeholders. Creëer begrip. Nieuwkomers zijn een meerwaarde voor jouw samenleving. Als je ze de kans geeft om deel uit te maken van je samenleving, zullen ze je samenleving verrijken. Om die voorbeelden te realiseren, werk je met storytelling en rolmodellen.
<p>6. Slimme transportoplossingen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gideon Visser: leider vervoers-project Hogeschool Arnhem Nijmegen • Martin Rockenbauch en Charmaine Haswell: 	<p>In deze workshop werden drie voorbeelden getoond: De Bürgerbus uit Kranenburg Dld, die dankzij de inzet van vele vrijwilligers al 25 jaar bestaat, de Net mobiele app, die slimme verbindingen mogelijk maakt op het platteland in de Achterhoek en een initiatief van het NIAG die in Kleve een nieuwe taxiservice heeft gerealiseerd. In de workshop hebben we aandacht besteed aan het aansluiten op de slimme mogelijkheden die er zijn, afgestemd op de wensen van bewoners. TIPS:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Combineer oude en nieuwe transportoplossingen. Verbind bestaande transportinitiatieven met nieuwe (on demand) initiatieven. • Aanpassen aan veranderende transportbehoeften;

<p>projectleiders Bürgerbus Kranenburg (D)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik sociale media als hulpmiddel om mensen met elkaar in contact te brengen
<p>7. Hoe faciliteer je duurzame collectieve initiatieven.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wiet van Meel: projectbegeleider Tussenheid Hilvarenbeek • Hans-Gerd Nottenbohm, innova eG, deskundige coöperatieve beweging Duitsland (D) 	<p>Hilvarenbeek sloeg met succes een brug tussen collectieve initiatieven en overheid. Het netwerk "Tussenheid" speelt hierbij een belangrijke rol. De methode van Tussenheid is erop gericht om initiatieven op gang te helpen, gericht op zelfstandig voortbestaan. Tussenheid richt zich op alle domeinen, met de nadruk nu op duurzaamheid: ruimtelijk klimaat, circulaire economie, armoede en inclusie. Hilvarenbeek is aangesloten bij het European Smart Villages programma.</p> <p>In burgercoöperaties in Duitsland runnen burgers een collectieve onderneming om zichzelf en hun medeburgers te voorzien van diensten en producten van algemeen belang. De focus ligt op aanbiedingen die specifiek zijn toegesneden op de behoeften van mensen en voldoen aan hun sociale en culturele behoeften. De workshop liet voorbeelden zien van succesvolle burgercoöperaties op het gebied van regionaal en biologisch geteeld voedsel, huisvesting voor mensen met een handicap/ouderen en cultureel aanbod.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er is veel wijsheid in de dorpen. Deel die wijsheid met en tussen de dorpen. • Bouw aan duurzame collectieve initiatieven: word financieel onafhankelijk. • Vier je successen
<p>8. Een nieuwe bestemming voor de leegstaande kerk.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Frans Bodelier Dorpsraad Lemiers en Joep Kleinen VKKL • Gerd Wolff „Ortsvorsteher“ in Merzenhausen en Heinz Frey (Dorv-bewegung) (D) 	<p>Het proces van het vinden van een nieuwe bestemming voor de leegstaande kerk begint bij de bewoners. De kerk mag dan geen sacrale functie meer hebben, wel een sociale. Wil je tot een gedragen nieuw doel voor het gebouw komen, dan is draagvlak vanuit de gemeenschap nodig. De emotionele band is vaak sterk. Het proces van herbestemming is een samenspel tussen de gemeenschap, de oude en nieuwe eigenaar en de gemeente. De intenties van beide partners liggen in het begin vaak ver uit elkaar.</p> <p>Hulp van een neutrale externe procesbegeleider kan wenselijk zijn. Over de exploitatie van de nieuwe functie moet van tevoren goed worden nagedacht. Vooral in kleinere dorpen kan een dorps-brede voorziening voor de dagelijkse behoefte, waar allerlei elementen (zoals eten, ruimte voor ontmoeting, horeca, cultuur, kantoor aan huis etc.) bij elkaar gebracht worden, een goede invulling betekenen. TIPS</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een kerk heeft een sacrale en een sociale functie. Wanneer de sacrale functie stopt, gaat de sociale functie door. • Geef de kerk(gebouw) terug aan het dorp als de sacrale functie stopt. Verkoop het niet aan de hoogste bidder.
<p>9. We bedenken onze eigen oplossing voor het woningtekort.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Peter van Heek: projectleider Uuthuskes (jongerenwoningen) • Ingrid Engelhart: projectleider SPES, Wohnen im Alter. (D) 	<p>In deze workshop werden twee zeer verschillende woonvormen gepresenteerd. Het Nederlandse voorbeeld betrof het realiseren en verhuren van betaalbare flexibele woningen (UutHuskes), zodat jongeren die zelfstandig willen wonen op de plek waar ze sociale bindingen hebben, in redelijk korte tijd een woning kunnen vinden. Woning wordt alleen verhuurd aan leden van de woningbouwvereniging. Het gaat om circulair bouwen van verplaatsbare woningen met een hoge kwaliteit en uitstraling, Korte bouwtijd/geen bestemmingsplan, betaalbare prijs;</p> <p>Het Duitse voorbeeld betrof kleinschalige bejaardenhuisvesting met maximaal 12 bewoners. Eigen appartement/woning (eventueel met aanpassingsmaatregelen, bijv. geen drempels, inloopdouche, lift etc.). Begeleid wonen is mogelijk: zorgverlener komt maandelijks. Er is een vergoeding voor basisdiensten: advies en contactpersoon, hulp en ondersteuning in het dagelijks leven, sociale aanbiedingen, levenstekensysteem) Het in het gebouw aanwezige café biedt werk aan 5 mensen met een beperking. Naast koffie, cake, ijs, kleine gerechtjes etc. kookt de keuken de lunch voor school en kleuterschool. TIPS:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zorg dat zowel jongeren als ouderen in het dorp kunnen blijven wonen. Bouw geschikte huizen voor hen. • Als de overheid niet voor voldoende huisvesting zorgt, ondernemen we zelf actie.

Colofon

Organisatie van het symposium

SBE, het Samenwerkingsverband Burgerkracht Europa (SBE), is een netwerk van organisaties, die zich richten op initiatieven van bewoners om hun dorp of wijk leefbaar te houden (bewonersinitiatieven) en daaraan gekoppeld ook grensoverschrijdende contacten onderhouden. Het doel van het Samenwerkingsverband is de positie van organisaties voor bewonersinitiatieven in Nederland en Europa te versterken en door grensoverschrijdende ontmoetingen te organiseren tussen bewonersinitiatieven.

Anno 2022 wordt het SBE gevormd door de volgende organisaties:

- Landelijke Vereniging Kleine Kernen www.lvkk.nl
- HAN Centre of Expertise Krachtige Kernen <https://specials.han.nl/sites/krachtigekernen/>
- Stichting Learn for Life <http://www.lflplatform.net>
- Vereniging Humanitas <https://www.humanitas.nl>
- Stichting Samenso/Forte Welzijn <https://www.fortewelzijn.nl>
- HEALTH-COACHING.com, Iris Haarland <https://health-coaching.com>

Het Samenwerkingsverband Burgerkracht Europa (SBE) was verantwoordelijk voor de organisatie van het symposium op 31 mei, in samenwerking met de VKKL. De Euregio Rijn Maas Noord ondersteunde het project met een Interreg bijdrage.

Website: <https://sbeurope.eu>

Instagram: [sbe_europe](https://www.instagram.com/sbe_europe)

LinkedIn: <https://www.linkedin.com/company/sbe-europe/>

www.deutschland-nederland.eu

